

Etymologie van Walcheren

door M. GYSSELING,
Aspirant N. F. W. O.

Walcheren is, wegens het fonetisch probleem dat het opwerpt, ongetwijfeld één van de meest interessante Nederlandse toponiemen. De oudste attestaties zijn :

venit ad quamdam villam Walichrum nomine : einde 8e eeuw, verschillende copieën van de 9e eeuw af ; *Vita Willibrordi auctore Alcuino*, uitg. M. G. H., *Scr. rerum merov.*, VII¹, p. 128.

pagani vastaverunt Walicrum : 837, copie 11^e eeuw ; *Annales Xantenses*, uitg. M. G. H., *Scr. rer. germ. in usum schol.*, 1909, p. 10.

Nordmanni... in Walchram insulam venerunt : 837, verschillende copieën 10^e-11^e eeuw ; *Annales Fuldenses*, uitg. M. G. H., *Scr. rer. germ. in usum schol.*, 1891, p. 28.

insula quae Walacra dicitur : 837, 2 copieën 10^e-11^e eeuw ; *Annales Bertiniani* (geschreven te Trier), uitg. M. G. H., *Scr. rer. germ. in usum schol.*, 1883, p. 13.

Gualacras aliaque vicina loca... in beneficium contulit : 841, 2 copieën 10^e-11^e eeuw ; *Annales Bertiniani*, p. 26.

Walacra : 972 orig., te Rome geschreven oorkonde van keizer Otto II voor zijn gemalin ; uitg. L. PH. C. VAN DEN BERGH en J. DE FREMERY, *Oorkondenboek van Holland en Zeeland*, 2e uitg. door H. G. A. OBREEN, 's Gravenhage, 1937, n° 44.

UWalacra : 976 orig., te Bruchsal geschreven oorkonde van Otto II voor St.-Baafs Gent ; archief St.-Baafskathedraal Gent, SB II 7.

*Rógs brá rekka lægir ríkr Valkera líki ;
herstefnir lét hröfnum hold Flæmingja goldit* (1).

(1) De machtige beslechter van de kamp der mannen veranderde de Walcheren in lijken ; de aanvoerder liet aan de raven de vergulde (d. i. bebloede) lichamen der Vlamingen over.

995 (1), copie uit?, *Óláfsdrápa* van HALLFRÖÐR VANDRÆÐASKALD ; uitg. F. JÓNSSON, *Den norsk- islandske Skjaldedigtning*, København-Kristiania 1912-, I B 149 ; hier geciteerd naar JAN DE VRIES, *De Vikingen in de Lage Landen bij de Zee*, Haarlem, 1923, p. 402.

UUalacra : 1003 orig., te Aken geschreven oorkonde van keizer Hendrik II voor St.-Baafs Gent ; Archief St.-Baafskathedraal Gent, SB III 1.

Walachra : 1040 orig., te Luik geschreven oorkonde van keizer Hendrik III voor St.-Baafs Gent ; ib. SB III 5.

ei... villam Walcras beneficiavit : 1041-43, verschillende copieën (van 11^e eeuw af) ; *Gesta Episcoporum Cameracensium*, uitg. M. G. H., SS, VII, p. 466.

De Middelnederlandse vorm is : *Walgheren*, Nnl. *Walcheren*.

Voorlopig moge de uitgang onbesproken blijven. Wat het stamconsonantisme betreft, zijn duidelijk twee typen te onderscheiden : enerzijds met [k], b. v. *Walacra* en Oudnoors *Valkerar* ; anderzijds met [X], b. v. Mnl. *Walgheren*, Nnl. *Walcheren*. De vroegste grafie (*Walichrum*) laat beide lezingen toe. Het ware zeer onwaarschijnlijk moest aan beide typen niet één enkele vorm ten grondslag liggen, waarbij later hetzij [k] tot [X], hetzij [X] tot [k] geëvolueerd is. Het komt er dus op aan, aan de hand van een zo volledig mogelijk vergelijkingsmateriaal, de richting van de evolutie te bepalen. Ter wille van de overzichtelijkheid, moge thans reeds medegedeeld worden dat deze zich niet alleen na *l*, maar ook na *r*, dus na liquidae, voorgedaan heeft.

Drie mogelijkheden dienen overwogen te worden : $k > \chi$, $g > k$, $\chi > k$.

De eerste hypothese is beslist uit te schakelen : slechts Limburgse teksten leveren enkele voorbeelden op van deze klankverschuiving, die, zoals bekend, Hoogduits is :

(1) Datering : JAN DE VRIES, *Altnordische Literaturgeschichte*, I, Berlin, 1941, pp. 97-98.

willech (Nl. *welk*, Hd. *welch*), *sullich*, *sulch* (Nl. *zulk*, Hd. *solch*). Hier volgt Nederlands materiaal : *ark*, *balk*, *balken*, *bark*, *berk*, *bezwalken*, (Wvla.) *bilk*, *bolk*, *dolk*, *elk*, *hark*, *hulk*, *hurken*, *jurk*, *kalk*, *kelk*, *kerk*, *kerker*, *klerk*, *kolk*, *kurk*, *mark*, *melk*, *merk*, *nurks*, *park*, *schalk*, *spalk*, *sporkel*, *sterk*, *tolk*, *Turk*, *valk*, *vlerk*, *volk*, *vork*, *walken*, *welk*, *welken*, *werk*, *wolk*, *zerk*, *zulk*, *zwalken*.

De tweede hypothese gaat evenmin op. Wegens de dubbelzinnigheid van de Nieuwnederlandse spelling (*g* kan ook [X] aanduiden) mogen de voorbeelden in hun Middelnederlandse vorm volgen : *argen*, *bargyn*, *belgen*, *bergen*, *borge*, *borgen*, *bulgen*, *elger*, *ergens*, *galge*, *gorgel*, *herberge*, *mergel*, *morgen*, *organe*, *orgele*, *sorgen*, *swelgen*, *valge*, *velge*, *volgen*, *walgen*, *wilge*, *worgen*.

De derde hypothese laat verschillende mogelijkheden toe, naargelang van de oorsprong van de [X].

Meestal is χ de verscherping van *g* in de auslaut en wisselt dan ook vaak met inlautende *g* in de verbogen vormen af. Vbb. : *arch* - *arge*, *balch* - *balgen*, *berch* - *bergen*, *burch* - *burgen*, *dwerch* - *dwergen*, *swelch* - *swelgen*, *telch* - *telgen*. Behoudens twee schijnbare uitzonderingen, evolueert deze met *g* afwisselende X nooit tot *k*. De uitzonderingen zijn :

1° Enkele gevallen van *burc* in plaats- en persoonsnamen ; b. v. *Alburc*, s. d. (1109), te Utrecht geschreven oorkonde van de bisschop aldaar voor St.-Truiden, Rijksarchief Hasselt, St.-Truiden 24 ; naast veelvuldig *Alburg* (= Aalburg, K 110 a). *Oldenburc*, 1130, te Brugge geschreven oorkonde van de graaf van Vlaanderen voor St.-Bertijns, Rijksarchief Gent, St.-Bertijns Pop., 13 ; naast gewoon *Aldenburg*, *Oldenburg*, *Oudenburg*, *-burch* (= Oudenburg, H 24). *Erkenburoc* (een horige), *UUerenburoc* (haar zoon), s. d. (941-53), in de St.-Pietersabdij te Gent geschreven oorkonde voor de abdij zelf, Rijksarchief Gent, St.-Pie-

ters 17. *Burch* was nl. oorspronkelijk een wortelstam, bleef dus in het sing. ongewijzigd en vertoonde derhalve in topoen anthroponiemen geen buigingsvormen. Dat desnietteenstaande *burc* zeer schaars is, is te wijten aan de analogie met de soortnaam, die in laat-Onl. periode de wortelverbuiging verloochend heeft.

2° Enkele gevallen waar we niet met Nederlandse, maar met Oud- of Middelfranse klankevolutie te doen hebben (cf. Ofra. *borc* < Germ. *burg*). B. v. *Audembourc*, 1216, oorkonde van de bisschop van Doornik voor de abdij Oudenburg, Rijksarchief Brugge, 6676. De evolutie is normaal in oorspronkelijk Nederlandse, later geromaniseerde plaatsnamen.

B. v. *Flobecq* :

Florsberch : s. d. (1138-58), copie ± 1220-30, s. l. — Ter Duinen — Eename, G Ec p. 83 (1).

de Florsberge : s. d. (12^e e.), copie ± 1220-30, s. l. — part. — Eename, G Ec p. 122.

Florberc : 1177, copie ± 1220-30, s. l. — graaf — Eename, G Ec p. 88.

Florberc : s. d. (12^e e.), copie ± 1220-30, s. l. — part. — Eename, G Ec p. 127.

Florberc : 1210, Cambron — heer van Edingen — Cambron, Y C.

Florbiere : 1219, s. l. — bisschop Kamerijk — Eename, G E 427.

Floreberc : 1224 NS, Cambron — bisschop Kamerijk — Cambron, Y C.

Dongelberg :

Dungelberga : 1125, Vorst — hertog van Brabant — Vorst, X E 7013/9.

(1) Volgorde van de gegevens : datum, plaats waar geschreven, van wie uitgaande, voor wie bestemd, vindplaats. Afkortingen : Av : Abdijarchief Averbode (A : Averbode), G : Rijksarchief Gent (E : Eename, Ec : cart. Eename), I : Rijksarchief Luik (L : St.-Lambert), R : Rijksarchief Maastricht (K : Kloosterrade), Tl : Abdijarchief Tongerlo, X : Algemeen Rijksarchief Brussel (E : Kerkelijk fonds), Y : Aartsbisschoppelijk archief Mechelen (C : Cambron).

Dungelberga : 1147, 2 copieën ± 1265 en 1266, s. l. — hertog van Brabant — Park, Park A 6 en B 37 v°.

de Dungelbergio : 1149, s. l. — bisschop Luik — Averbode, Av A 7.

Dunglebert (1) : 1161 NS, s. l. — hertog Br. — Villers, X E 10965/1.

Dungelberch : 1164, s. l. — St.-Lambert Luik — Kloosterrade, R K 16.

Dunglebergis : 1168, s. l. — hertog Br. — Neerwaver, X E 4607/19.

Dungleber : 1172 NS, s. l. — bisschop Luik — Averbode, Av A 32.

Dunglebert : 1173, Luik-St.-Lambert — Heilisseem, X E 8292/20.

Dungelberh : 1174, s. l. — hertog Br. — Averbode, Av A 34.

Dungelberge : 1174, s. l. — hertog Br. — Averbode, Av A 35.

Dumgleberc : 1183, Jodoigne — aartsdiaken Luik — Averbode, Av A 41.

Dungleber : s. d. (± 1183), s. l. — St.-Lambert Luik — Averbode, Av A 55.

Dunglebert : 1183, s. l. — bisschop Luik — Tongerlo, Tl 31.

Dunglebier : s. d. (1183-88), s. l. — aartsdiaken Luik — Heilisseem, X E 8292/28.

Dunglebert : 1189, s. l. — St.-Lambert Luik — St.-Lambert, I L 20.

In enkele gevallen is [X] wel auslautend uit [g] ontstaan, doch wisselt, wegens het ontbreken van buigingsvormen, niet langer met *g* af. Deze gevallen zijn :

1° Nl. *talk*, KILIAEN *talgh*, *talch*, Mnl. *talch*, *talc*, *tallic*, Mnd. *talch* (hieruit Vroeghd. *talck*, Nhd. *talg*), Oe. *tælg* (> Ne. *tallow*), IJsl. *tolg*. Heeft geen pluralis.

2° Nl. (alg. beschaafd) *merg*, (dial., o. m. W. en O. vla.) *mark*, Mnl. *ma(e)rch*, *me(e)rch*, *morch*, *murch*, Ohd. *marg*, *marag* (> Nhd. *mark*), Ond. *marg*, Ofri. *merg*, Oe. *mearg* (> Ne. *marrow*), On. *mergr* (2). Heeft geen pluralis.

3° Nl. (alg. beschaafd) *barg*, (dial., o. m. W. en O. vla.)

(1) *rt* is een normale evolutie uit *rk*.

(2) FRANCK-VAN WIJK, *Etymologisch Woordenboek der Nederlandsche Taal*, p. 425, vermoedt dat dial. *mark* aan het Duits ontleend is.

bark, baart, Mnl. *bar(e)ch*, Ohd. *barug, barh*, Ond. *barug*, Oe. *bearg* (> Ne. *barrow*), On. *þorgr* (1). Pluralis niet gebruikelijk.

4° Mnl. *dolch, dolc* „wonde”, ook in compositum *dolxmate, dolixmate*, Mnd. *dolk*, Ofri. *dolch, dulg, dolech, dulech*, Ohd. *tolg, tolc, dolc, dolch*, Oe. *dolg*. Pluralis niet gebruikelijk.

5° Vroegnl. *bolc* „golf, zak”, -a-stam waarnaast Ohd. *bulga*, Mnd. *bulge*, Mnl. *bolghe*, -ō-stam (2).

6° Dial. *blaasbalk* (naast *blaasbalg*) (3) en Nl. *huilebalk* (4), naast *balg*. Pluralis niet gebruikelijk.

7° Hoort hierbij ook *schurk*? Ofwel (zie KNUTTEL in *Wdb. Nl. Taal*, XIV, 1221) is de betekenis „wrijfpaal” als de oudste te beschouwen, dus deverbatief van *schurken*, intensivum van *schuren* „wrijven”. Ofwel verband met Hd. *schurke* (Ohd. *fir-scurgo*), hetzij hieraan ontleend, hetzij er oorspronkelijk mede verwant. In dit laatste geval dient het woord in onze reeks opgenomen te worden. Pluralis niet gebruikelijk.

In een laatste reeks woorden ten slotte is [X] ontstaan, niet uit auslautende [g], maar uit *h*. Deze woorden zijn :

1° Nl. *zwillk* „een soort geweven stof” (nog niet bij KILIAEN), leenwoord (5) uit Hd. *zwilch* < Ohd. *zwilih*, verduitsing van lat. *bilix* „tweedradig”.

2° Nl. *varken* (dial. *verken*), Mnl. *varken, verken, varkin, verkin* (6), Mnd. *verken*, Ohd. *farhili(n)* (> Mhd. *ferchel(in)*)

(1) FRANCK-VAN WIJK, p. 34, noemt dial. *bark* „vervormd”.

(2) FRANCK-VAN WIJK, p. 30, „met opvallende k”.

(3) VAN HAERINGEN, *Supplement*, p. 20 : volksetymologie onder invloed van *balk*.

(4) J. H. VAN LESSEN, *Samengestelde woorden in het Nederlandsch*, Groningen-Den Haag, 1928, p. 100 : deverbatief van *huilebalken*, compositum van *huilen* en *balken*.

(5) FRANCK-VAN WIJK, p. 839 : „met vernederlandsching van den auslaut”.

(6) Vroegste orig. attestaties in bijnamen : *Robart Verkin* : 1208, *Robertus Uerkin* : s. d. (1208-12), oorkonden voor de Bijloke te

> Nhd. *ferkel*). Germ. *farhina-*, *farhilina-*, diminutief bij Germ. *farha-* : Ohd. *farah*, *farh*, Oe. *fearh* (> Ne. *farrow*), Iers *orc*, Lat. *porcus*, Gr. *πόρκος* (1). Hier constateren wij de evolutie ook in het Hoogduits.

3° Persoonsnaam *Walker*. Vroegste voorbeelden op Oudnederlands taalgebied :

de UUalachario : s. d. (9^e e.), copie ± 940, geschreven te Gent : Rijksarchief Gent, Fragm. Bland., 2 v° : cijnsplichtige te Zomergem.

VUalkeri (gen.) : 979, Gent — graaf van Eename — St.-Pieters Gent, R. A. Gent, St.-Pieters, 51 : getuige.

UUalkero (abl.) : s. d. (988-995), Gent — part. — St.-Pieters Gent, R. A. Gent, St.-Pieters 63 : schenker van grond te Broekburg.

UUalakeri (gen.) : 992, Gent — part. — St.-Pieters Gent, ib. 72 : getuige.

De hele 11^e en 12^e eeuw door (ook later?) is de naam *Walkerus*, *Walcherus* overvloedig geattesteerd. Net zoals bij het toponiem *Walcheren* (enerzijds *k*, anderzijds *g*, *ch* : *Walgheren*, *Walcheren*) bestonden ook hier fonetische dubletten, hetgeen moge blijken uit de volgende Oudenburgse excerpten :

Walkerus : 1084 copie 1141, Rijksarchief Brugge, charter 6637.

Sigerd filia Walkirs : 1130, ib. 6642.

Walcheri progenies : 1185, ib. 6660.

Willelmus Walcherling : 1218, ib. 6685.

Willelmus Walchertinc : 1223, ib. 6693.

Willelmus Walghertinc : 1223, ib. 6695 en 1224, ib. 6701.

Clementie Willem Walkerlings : 1310, R. A. Brugge, acq. 1912.

Jacop de Walgerlinc : 1408, A. R. A. Brussel, rekenkamer 45240,

76 r°.

de Walkerscuere... hojstede dictum te Walkescuere : 1473, copie 1575, R. A. Brugge, acq. 5984, 3 v° en 9 r°.

Gent in het archief aldaar, A 9 en A 10 (cijnsplichtige te Gent) ; *Waltero Verkene* (dat.) : 1223, oorkonde voor de abdij Vorst, A. R. A. Brussel, Kerkelijk Fonds, 7014/67 (schenker in het Brusselsse).

(1) FRANCK-VAN WIJK, p. 723, reconstrueert Germ. *farhina-* naast *farhina-*, doch noemt de *k* „opvallend” en vindt er geen verklaring voor.

hofstede te Walkescuere : 1508, R. A. Antwerpen, Pitzenburg 27 (16), 1 r°.

de Walkerinschuere : 1508, R. A. Gent, Middelburg 4, 63 r°.

hofstede ghenaeemt Walke schuere... Walker schuere... Walkers schuere : 1611, part. bezit, 19 v°, 46 r° en 46 v°.

Wallekinsschuere... Wallinsschuere : ± 1620, R. A. Brugge, acq. 6828, 2 r°.

de Walgeryns schuere... Walgerlynx schuere : 1626, R. A. Brugge, acq. 3677, 4 r° en 17 r°.

Wallekins schuere : 1642, R. A. Brugge, Burg van Brugge 5, II, 259 v°.

Walgherynxc schuere : 1648, R. A. Brugge, Proosche 32, 490 v°.

Walgherynxc scheure : 1718, R. A. Brugge, acq. 6388/72, 71 r°.

De naam komt ook in het Oud- en Middelfrans veelvuldig voor; Centraalfrans *Gauchiers*, Noordfrans (Pikardisch) *Waukiers*. MANSION (1) is de mening toegedaan dat Onl. *Walker* ontleend is aan het Frans, en de Franse naam op zijn beurt aan het Oudhoogduits; in deze laatste taal zou de vorm geluid hebben: *Walkēr* en teruggaan op Germ. *walha-* „vreemdeling” + *gaiza-* „speer”. Een dergelijke voorstelling stuit nochtans op onoverkomelijke bezwaren. Immers, het Germaanse dialect dat op het Oudfrans en de Oudfranse namenschat een reusachtige invloed uitgeoefend heeft, is het Nederfrankisch; de Franse *gaiza-* namen b. v. gaan duidelijk op het Nederfrankisch terug: *Berengier*, *Ogier*, *Rogier*, enz. De evolutie *g > k* daarentegen is uitsluitend beperkt tot het Alemannisch, Beiers en Langobardisch, en deze dialecten hebben, op één woord (*cibre*) met een uiterst klein verspreidingsgebied na, op het Oudfrans niet de minste invloed uitgeoefend. „Die grammatische Darstellung der fränkischen Lehnwörter hat gezeigt, daß das Salfränkische auf dem Boden Nordfrankreichs die wesentlichen altniederdeutschen [lees: altnieder-

(1) J. MANSION, *Oud-Gentsche Naamkunde*, 's Gravenhage, 1924, p. 21.

fränkischen] Lautveränderungen noch mitmacht,... ein Beweis [dafür], daß das alte Saliergebiet im Zusammenhang mit dem Niederdeutschen geblieben ist, von dort noch beeinflusst wurde. Dagegen dringt vom Hochdeutschen her keine spätere Lautveränderung in das Frankengebiet in Ostfrankreich. Das können wir am deutlichsten aus der Tatsache erschließen, daß kein altfränkisches Lehnwort des Nordfranzösischen Spuren der hochdeutschen Lautverschiebung zeigt" (1). De geografische verbreiding en het vroege voorkomen van *Walkiers* in het Ofra., kenmerkt dit woord duidelijk als een leenwoord uit het Nederfrankisch. Fonetisch, chronologisch en geografisch kan *Walkiers* niet anders dan teruggaan op Nederfrankisch *Walker* : *walha-* „vreemdeling” + *harja-* „leger”. De naam is derhalve bij ons inheems. Dat hij ook al eens in het Hoogduits voorkomt (2), is te verklaren door de grote expansiekracht van de Oudnederfrankische persoonsnamen.

Zwilk is ongetwijfeld op één lijn te stellen met de boven behandelde woorden *talk*, *mark*, *bark*, *dolc*, *bolc*, *blaasbalk*, *schurk* (?). Zij dagtekenen alle uit Mnl. of Nnl. tijd. *Varken* en *Walker* daarentegen vertonen dit gemeenschappelijk kenmerk dat zij beide uit Onl. tijd dateren en eigenlijk uitzonderingen vormen op een fonetische regel, die wil dat postconsonantische *h* wegvalt : *Walha-* > *Waal*, *furhō-* > *vore*, *marha-* > *maar*, *Adalhard* > *Adalard*, enz. Indien *farhīna* tot *varken*, *Walhhari* tot *Walker* evolueert, dan is vermoedelijk het vrij sterk beklemtoonde en vocalisch anlautende suffix of reeds als suffix aangevoelde tweede lid voor de evolutie *h* > *χ* verantwoordelijk ; deze *χ* werd op haar beurt al spoedig *k*. De persoonsnaam *Walhhari* echter

(1) E. GAMILLSCHEG, *Romania Germanica*, I, Leipzig-Berlin, 1934, p. 282. Over *cibre* : ib., p. 484.

(2) E. FÖRSTEMANN, *Altdeutsches Namenbuch*, I, *Personennamen*, Bonn, 1900², kol. 1517-1518.

nam, eens het stadium *Walχer* bereikt, nog aan een tweede evolutie deel: *Walger*; dient deze door analogie met *berchbergen* enz. verklaard te worden?

Welnu, de fonetische evolutie van *Walcheren* is precies dezelfde als van *varken* en inz. *Walker*: inderdaad heeft men ook hier eenmaal de vormen *Walcheren*, *Walgeren*, *Walkeren* naast en door elkaar gebruikt. Het is echter mogelijk dat *g* in *Walger*, *Walgeren* een hypercorrecte spelling is voor *ch*: Westvlaamse en Zeeuwse *g* is namelijk stemloos (1).

Overschouwen wij thans het materiaal, dan blijkt duidelijk dat, in elke periode van het Nederlands, χ , niet afwisselend met *g*, een neiging vertoonde om te evolueren tot *k*. Het algemeen beschaafd heeft echter in sommige gevallen de χ bewaard (*barg*, *merg*, *blaasbalg*). *Walcher* en *Walcheren* hebben daarnaast, indien *g* niet louter grafisch is, aan een tweede evolutie deelgenomen: $l\chi > lg$.

De klankwijziging $ch > k$ in enkele van deze woorden was slechts bekend aan W. DE VRIES (2) en M. J. VAN DER

(1) Interpretatie ons gesuggereerd door Prof. Dr. A. VAN LOEY, waarvoor onze oprechte dank.

(2) „*Balk* enz. — $G > k$ na liq. — Voor de *k* van ouder ndl. *bolck* „golf, zak”, waarop FRANCK-VAN WIJK i. v. *balg* de aandacht vestigt (volgens Nl. Wb. uit een fri. dialect, maar in het fri. evenmin aan te wijzen als *balk* voor *balg*; vgl. ook de *k* in wvl. *bolke* „ondervest”), vgl. men *blaasbalk* (van Gron. tot in België *k*, reeds bij Marnix) en *huilebalk* (het Nl. Wb. houdt dit voor een geleerden vorm, maar het komt o. a. voor in Sara Burgerhart), alsmede $rk < rg$ in Belgisch *bark*, *bork* „barg”, *merk*, *mark* „merg” (niet alleen, als Nl. Wb. zegt, in Z. Ndl., maar ook gron. *mark*), *schurk* (? z. ben.), *Westerbork* (in Oorkb. v. Gron. en Dr. 1206 of 7 — 17 vijfmaal *Burch*, reeds 1283 *Borck*). Zekere neiging voor lk boven lg (*lch*) openbaart zich ook in *zwilck* uit hd. *zwilch* en wellicht in het verdwijnen van *talg* „talk”. Hoewel *schurk* een onzeker vrb. blijft, kan het dus zonder ontleend te zijn beantw. aan ohd. *scurgo* in *firs*. Daar hd. *schurke* ook pas op 't eind der 16e E. bij één schrijver voorkomt en eens in den muntnaam pl. *Schurckens* en nog in 't midden der 17e E. zeldzaam is, is het eveneens laat optreden van het ndl. woord geen reden om het voor overgenomen te houden. Men mag het dus verbinden met onfr. *scurigi* „auerte”, *giscurgidi*

MEER (1). Er wordt niet over gerept door FRANCK (2), VAN HELTEN (3), JACOBS (4) en SCHÖNFELD (5). In het *Etym. Wdb.* van FRANCK-VAN WIJK met supplement door VAN HAERINGEN, wordt wel gewezen op het secundair karakter van *k* in enkele van deze woorden, doch slechts bij zeer weinige wordt een hypothese geopperd, die dan nog verschilt van woord tot woord. Evenmin zag MANSION (*O. G. N.*) er klaar in : op p. 138 spreekt hij, bij de behandeling van *Erkenburoc*, *Werenburoc* en *Walacra*, van „zeer onnauwkeurige spelling”.

Ten onrechte echter menen DE VRIES en VAN DER MEER, die op het verschijnsel wel acht sloegen, dat wij te doen hebben met een evolutie $g > k$. Zij werden hierbij ongetwijfeld misleid door de Nnl. spelling *lg*, *rg*. Wij hebben integendeel gezien dat juist wanneer *lch*, *rch* afwisselt met *lg*, *rg*, het verschijnsel achterwege blijft, en in *varken*, *Walker* en *zwillk* klimt *k* trouwens op tot oorspronkelijke *h*.

Hiermede is een vaste basis gelegd voor het fonetisch beoordelen van de verschillende vormen van het toponiem *Walcheren*. *k* en *g* zijn ontstaan uit *ch*, die zelf voortge-

„expulsi”; de hd. verwanten z. bij Heyne”. W. DE VRIES, in *Ts. Nl. Taal- en Letterkunde*, XXXIII (1914), pp. 146-147.

(1) „Unerklärt ist auch das *k* von *talk*, Kil. *talgh*, *talch*, mnl. *talch*, *tallick*, mnd. *talch* daraus frühhd. *talck*, nhd. *Talg*. Derselbe Wechsel zwischen *k* und *g* findet sich aber auch in ma. *blaasbalk* und *huilebalk* „Heulpeter” neben *balg*; *schurk* (kommt vielleicht aus dem Hd.), ahd. (*fir*)*scurgo*, mhd. *schurge*, *schurc*, nhd. *Schurke* und vielleicht *zwillk*. Die Formen mit *k* sind wohl durch Auslautsverhärtung in Maa., in denen *g* explosiv gesprochen wurde, zu erklären.” M. J. VAN DER MEER, *Historische Grammatik der niederländischen Sprache*, I, Heidelberg, 1927, § 87, Anm. 2.

(2) JOHANNES FRANCK, *Mittelniederländische Grammatik*, Leipzig, 1910².

(3) W. L. VAN HELTEN, *Middelnederlandsche Spraakkunst*, Groningen, 1887.

(4) JOZEF JACOBS, *Vergelijkende klank- en vormleer der Middelvlaamsche dialecten*, I, Gent, 1911.

(5) M. SCHÖNFELD, *Historiese Grammatika van het Nederlands*, Zutphen, 1932³.

sproten is uit *h* vóór vrij sterk bijtonige silbe. Dat in verschillende oude vormen tussen *l* en *ch*, *c* een vocaal (*i*, *a*) optreedt, is daartegen geen bezwaar : deze vocaal is svara-bhaktisch (cf. Oudgents *Erkenburoc*, Mnl. *tallic*, Ohd. *marag*, Mnl. *barech*, Mnl. *dolixmate*, enz.).

Als wij daarenboven letten op de volgende feiten : 1° de uitgang van *Walcheren* beantwoordt regelrecht aan die van *Walichrum*, die geen latinisatie is vermits bijstelling bij *villam*, bijgevolg Germ. dat. plur. ; 2° On. *Valkera* is een volksnaam, gen. plur. ; 3° het tweede lid, hoewel oorspronkelijk bijtonig, moet toch van die aard zijn dat het al vroeg kon verdoffen en wegvallen ; dan ligt één enkele etymologie voor de hand : *Walhwarum*, volksnaam, dat. plur.

Dit suffix *warum* treffen wij, in identische vorm, ook aan in *Suthera* (gen. plur.), a° 976, eveneens in Zeeland (1). Opmerkelijk is het feit dat het, zoals in het Oudgents, al spoedig zijn initiale *w* postconsonantisch verloren heeft (2) en in dit opzicht duidelijk afwijkt van de Oudengelse klank-evolutie (3), maar anderzijds oorspronkelijk één is met het Oe. suffix en niet met het Oudgentse (hier luidde de vorm *warjum*, niet *warum*) (4). Een voorbeeld te meer van het oorspronkelijk Ingueoonse karakter van de kuststreek, en van de taalgolven die deze laatste al vroeg van het binnenland uit, overspoeld hebben.

Thans hoeft alleen nog de etymologie van het eerste lid

(1) „et in pago Beuelanda omnem terram a Suthera Suthflita usque Curtagosum et Campan” : 976, te Bruchsal geschreven oorkonde van keizer Otto II voor S. Baafs Gent ; archief S. Baafskath. Gent, SB II 7 ; cf. MANSION, *O. G. N.*, p. 69.

(2) *Vacheria*, *Ahenneria*, *Astenneria*, *Barloria*, *Bracalaria*, enz. : MANSION, *O. G. N.*, pp. 65-70.

(3) *Merscware*, *Cantware*, *Wihtware*, enz. : SIEVERS-BRUNNER, *Altenglische Grammatik*, Halle/Saale, 1942, § 252, Anm. 3.

(4) De zeer vroege syncope *Walcherum* < *Walchrum*, waarvoor wij geen parallel geval kunnen aanwijzen, biedt echter zwaarigheid.

nader bepaald te worden. Twee mogelijkheden doen zich voor : 1° *Walha-* „Waal, vreemdeling”, 2° *walha-* „vochtig, overstroomd land”.

De eerste etymologie (1) vindt een uitstekende parallel in *Baiwarjōz* „zij die zich gevestigd hebben in het land van de *Bajōz* (Boii)”. Doch van een historisch standpunt uit is een dergelijke benaming : „bij de bewoners van het vroeger door de Kelten bewoonde land” voor dit kleine eilandje op zijn minst onwaarschijnlijk.

Daarom verkiezen wij de tweede etymologie, welke reeds, in lichtelijk andere vorm, verdedigd werd door GUTENBRUNNER (2), en die het woord inschakelt in de volgende groep : Oudiers *folc* „overstroming”, *folcaim* „ik was”, Kymrisch *golchi*, Kornisch *golhy*, Bretoens *gwalchi* „wassen”, Lettisch *valks* „vochtig”, *valka* „beekje ; laaggelegen, vochtige plaats” ; waarschijnlijk ook Noorweegs *valen* „verkleumd (van de vingers)” ; dus Ie. *wolk(w)-*. Hierbij ablautend Ohd. *welch* „vochtig, verwelkt”, (ir)*welhēn* „week worden”, Mnd. *welen*, Ofri. *welia*, *wilia* „verwelken”, dus Ie. *welk(w)-* (3). Vermits Ie. *wolk(w)-* overgeleverd is in het

(1) Verdedigd o. m. door VERCOULLIE : „het eiland *Walcheren*, dat ongetwijfeld „eiland der *Walen*, d. i. der Kelten”, beteekent” : JOS. VERCOULLIE, *De Taal der Vlamingen*, in : *Vlaanderen door de eeuwen heen*, Amsterdam, 1912, p. 191.

(2) „Um die Voraussetzung zu stützen, *Walcheren* hätte einst den keltischen Namen **Nealennā* geführt, sucht Grienberger [Zs. f. d. öst. Gymn., 47, 1007] *Walcheren*, alt *Walicrum*, *Walacria* als germanisch zu erweisen. Er setzt **Walh-akra* „ager Gallicus” als Grundform an, doch stimmen der älteste Beleg *Walicrum* met *-i-* und die jüngeren mit der Endung *-ia* nicht zu dieser Ansicht. Die mittelalterlichen Belege führen eher auf eine Grundform **Walcr-*, von der man den keltischen Ortsnamen *Valciodurum*, jetzt *Waulsort* in Belgien nicht trennen kann. Es liegt nahe, diese Namen mit air. *folc* „Wasserflut”, cymr. *golchi* „waschen”, lett. *valka* „fließendes Wässerchen, niedrig gelegener, feuchter Ort”, ahd. *welch* „feucht” zu verbinden, also kelt. **Volcriā* „Marschland” und daraus entlehnt germ. **Walkrī* anzusetzen”. SIEGFRIED GUTENBRUNNER, *Die germanischen Götternamen der antiken Inschriften*, Halle/S., 1936, p. 81.

(3) A. WALDE und J. POKORNY, *Vergleichendes Wörterbuch der*

Keltisch, het Lettisch en vermoedelijk in het Noorweegs, en een ablatende vorm bekend is in het Germaans, mogen wij met enige waarschijnlijkheid een aan Ie. *wolk(w)*-beantwoordend Germaans *walh-* „vochtig, overstroomd land” postuleren. *Walwarum* zoo dus betekenen : „bij de bewoners van het vochtige, overstroomde land”; welnu, historisch- geografisch gezien, past dit voor Walcheren uitstekend.

Het grote bezwaar tegen deze etymologie, nl. dat *walh* in het Germaans niet expliciet geattesteerd is, valt weg als men bedenkt hoe rijk en gevarieerd de Oudgermaanse woordenschat voor de begrippen „water, rivier, moeras” was, en hoezeer deze later verschrompeld is (1).

ADDENDA

Excerpten uit het Departementaal Archief te Rijsel (L) :

Walcheren :

secundum mores et consuetudines Waucrorum : 1204, te Brugge geschreven oorkonde van de graaf van Loon voor de graven van Vlaanderen en Holland, L B 222/261 : voorbeeld van Franse klank-evolutie en tevens van *Waucri* als volksnaam.

Flobecq :

Floresberh : 1096, Rijsel — graaf — S. P. Rijsel, L G.

Flosberc : 1126, Kamerijk — bisschop — S. A. Cateau, L 8 H 35/473.

indogermanischen Sprachen, Berlin-Leipzig 1927-32, I, p. 306. — ALF TORP, *Nynorsk etymologisk Ordbok*, Kristiania, 1919, p. 842. — F. HOLTHAUSEN, *Altfrisches Wörterbuch*, Heidelberg, 1925, p. 126.

(1) Voor de vroegere amateurs-etymologieën zie men het uitstekend overzicht bij P. L. TACK, *Walcheren*, in : *N. G. N.*, IX (1934), pp. 92-95 ; de etymologie van TACK zelf is echter niet minder fantastisch.